

Viskošže mi na tot stuol, darujem t'i tich päť psov:
Gabajä, Dunajä i tú Tisu, Sávu, Zahrajä.
(Slovenské ľudové piesne, II, s. 261, č. 471).

Je zaujímavé, že meno psa *Sáva* sa tu vyskytuje paralelne s menami *Dunaj* a *Tisa*, ku ktorým možno uviesť príslušné hydronymické pendanty: ide o mená psov odvodené od mien riek v súlade s archaickou ľudovou vierou v ochrannú moc vody, podľa ktorej nosenie mena rieky malo chrániť psa pred besnotou (Machek, 1968, s. 134, s. v. *Dunaj*; Budziszewska, 1989). Preto môžeme predpokladať, že aj meno psa *Sáva* vzniklo z pôvodného hydronyma. Zo slovenskej hydronymie nie je hydronymum *Sáva* známe; *Sáva* je však názov prítoku Dunaja na južnom okraji Stredodunajskej nížiny.

V tejto súvislosti uvedieme dve možné vysvetlenia. Hoci hydronymum *Sáva* nie je v slovenskej hydronymii známe, nie je vylúčené, že takéto hydronymum tu existovalo, avšak zaniklo: keďže názvy veľkých vodných tokov bývajú stabilné a nemenia sa, zdá sa, že išlo pravdepodobne o nejakú menšiu rieku (porov. z hľadiska názvu napr. riečku *Sava* v hornom Podneprí; Toporov – Trubačov, 1962, s. 15, 206, 226). – Skôr sa však prikláňame k druhému vysvetleniu. Podľa nášho názoru sa v uvedenej piesni prejavuje onomastická tradícia, ktorá pozná zoonymá *Dunaj* a *Tisa* ako mená odvodené od názvov veľkých vodných tokov; rieka *Tisa* sa na juhu Stredodunajskej nížiny vlieva do Dunaja, táto oblasť je aj oblasťou toku rieky *Sávy*. Preto možno predpokladať, že aj zoonymá *Sáva*, *Sávka* sú odvodené od hydronyma *Sáva*. Ak je tento predpoklad správny, znamená to, že uvedené zoonymá vznikli ďaleko na juh od súčasného slovenského etnojazykového územia.

Ako teda vysvetliť prítomnosť zooným *Sáva*, *Sávka* v slovenskej zoonymii? Bolo by možné uvažovať o tom, že tieto zoonymá sa dostali na Slovensko z juhu maďarským prostredníctvom: zoonymum *Sáva* je zachované v Gemeri, t. j. na slovensko-maďarskom pomedzí, kde existujú zvlášť priaznivé podmienky pre jazykové kontakty (porov. Doruľa, 1977, s. 65 n.). Proti tomu však možno uviesť, že deminutívna forma uvedeného zoonyma (meno koňa *Sávka*) sa zachovala na Orave, t. j. ďaleko od oblasti intenzívnych maďarsko-slovenských etnojazykových kontaktov; pravda, nemožno vylúčiť ani možnosť, že uvedené zoonymum preniklo na Oravu počas migrácií obyvateľstva z južnejších oblastí Slovenska. Ak však budeme predpokladať, že oravské meno *Sávka* je pôvodné domáce zoonymum, môžeme uviesť iné vysvetlenie. Zachovanie mena *Sáva* v Gemeri možno vidieť aj v kontexte archaického jazykového rázu tohto regiónu (Š. Ondruš [1991, s. 249] dokonca nazýva gemerskú oblasť „múzeom slovenského jazyka“), preto možno predpokladať, že zoonymum *Sáva* mohlo byť v minulosti v slovenskej zoonymii oveľa frekventovanejšie. Z lingvistickej geografie je známe, že jazykové inovácie (a teda zrejme aj určité inovačné pohyby v inventári zooným) sa najdôslednejšie uskutočňujú v centrálnych oblastiach jazykového územia, zatiaľ čo v okrajových, periférnych oblastiach sa konzervujú rôzne archaizmy; je preto možné, že aj v prípade oravského zoonyma *Sávka* ide o takýto archaizmus zachovaný na periférii.

Zoonymá *Sáva*, *Sávka* možno teda z hľadiska súčasnej etnojazykovej reality hodnotiť ako veľmi archaické. Je pravdepodobné, že na Slovensko sa dostali počas migrácie/migrácií z juhu; možno predpokladať, že ide o migračné pohyby veľmi starého dáta. To znamená, že uvedené zoonymá poskytujú aj určité informácie o etnogenéze Slovákov.

Literatúra

- A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. Budapest, Akadémiai Kiadó 1967–1984. 4 zv.
- ALERIC, D.: Hidronimni apelativ *sava*, hidronimi *Savinja* i *Dravinja* i problem starosti slovenske vokalne redukcije. *Filologija* (Zagreb), 12, 1982–1983, s. 271–296.
- BUDZISZEWSKA, W.: Nazwy rzek w funkcji psich imion. *Onomastica*, 33, 1989, s. 235–237.
- DOBŠINSKÝ, P.: Prostonárodné slovenské povesti. Bratislava, Tatran 1973–1974. 2 zv.
- DORUĽA, J.: Slováci v dejinách jazykových vzťahov. Bratislava, Veda 1977. 136 s.
- KNAUSZ, Á.: Kutya-, ló- és szarvasmarhanevek Miklósfán. (Magyar Névtani Dolgozatok 16.). Budapest, ELTE 1981. 37 s.
- KOVAČEV, N. P.: Bálgarska onomastika. (Nauka za sobstvenite imena.) Sofija, Nauka i izkustvo 1987. 211 s.
- MACHEK, V.: Etymologický slovník jazyka českého a slovenského. Praha, Nakladatelství ČSAV 1957, 627 s.
- MACHEK, V.: Etymologický slovník jazyka českého. Praha, Academia 1968. 866 s.
- NEPOKUPNYI, A. P. a kol.: Teorija i metodika onomastičeskich issledovanij. Moskva, Nauka 1986. 254 s.
- ONDRUŠ, Š.: Za Jozefom Orlovským. *Slavica Slovaca*, 26, 1991, s. 249–250.
- ORLOVSKÝ, J.: Gemerský nárečový slovník. Martin, Osveta 1982. 424 s.
- PALKOVIČ, K.: Slovenské nárečové mená domácich zvierat. In: *Agrikultúra. Zborník Poľnohospodárskeho múzea v Nitre*. 8. Red. J. Vontorčík. Bratislava, Príroda 1969, s. 169–178.
- RIADČENKO, N. G.: Zoonimija kak osobyj klass onomastičeskoj leksiki. In: *Aktualnye voprosy russkoj onomastiki. Sbornik naučnych trudov*. Kijev, Ministerstvo vyššego i srednego obrazovanija USSR 1988, s. 88–96.
- SKOK, P.: Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika. Zagreb, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti 1971–1974. 4 zv.
- Slovenské ľudové piesne. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1950–1964. 4 zv.
- Slovník slovenského jazyka. Red. Š. Peciar. Bratislava, Vydavateľstvo SAV 1959–1968. 6 zv.
- TOPOROV, V. N. – TRUBAČOV, O. N.: Lingvističeskij analiz gidronimov Verchnego Podneprovja. Moskva, Izdatel'stvo AN SSSR 1962. 272 s.
- TRUBAČOV, O. N.: Etimologičeskij slovar slavjanskich jazykov. Praslavjanskij leksičeskij fond. Zv. 3. Moskva, Nauka 1976. 240 s.